

18. Телстов О. С., Телетова С. Г. Особливості мовленнєвого впливу в рекламних текстах. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. : зб. наук. праць. Вип. 4. 2015. С. 49–58.
19. Словник-довідник термінів педагогічного маркетингу / гл. ред. Н. М. Флегонтова. К. : Освіта України, 2008. 80 с.
20. Burgoon J. K. Nonverbal communication in 1970s : An overview. In : Communication year book 4. New Brunswick, 1980. P. 179–197.
21. Габелко О. М. Невербальні засоби комунікації. Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка] : зб. наук. праць. Вип. 33. 2013. С. 37–39.
22. Морозов В. П. Искусство и наука общения: невербальная коммуникация (под. ред. В. И. Медведева). М. : ИПРАН, 1998. 164 с.

УДК 81'44:81'37(811.111)

СТАТУС ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

О. С. Янчук, О. О. Залужна

Анотація. У даному дослідженні проведено комплексний аналіз лінгвістичного статусу фразових дієслів у сучасній парадигмі англійської мови. З'ясовано, що фразові дієслова характеризуються ідіоматичністю, а їхнє значення подекуди не виводиться зі значень складників фразового дієслова; структурно можуть складатися з двох або рідше трьох елементів; характеризуються значною варіативністю синтаксичної сполучуваності: виокремлено фразові дієслова, які роз'єднуються додатком, розміщують додаток після постпозитива, або зовсім не мають додатків.

Ключові слова: семантика, структура, фразове дієслово, постпозитивний елемент, ідіоматичність.

1. Вступні зауваження

У сучасній лінгвістиці вивчення дієслова у цілому [1, с. 9] та фразового дієслова зокрема [2] є одним із центральних питань. Існує низка думок, щодо визначення, властивостей та ознак, притаманних фразовому дієслову. Найбільш загальним і зрозумілим є визначення згідно з яким фразове дієслово є комбінацією простого дієслова з постпозитивом, які становлять семантичне ціле. Завдяки своїм характерним ознакам, а саме можливості заміни фразового дієслова простим дієсловом, ідіоматичності, високій продуктивності, здатності емоційно та образно висловлювати найтонші відтінки думок і почуттів, розташуванню постпозитивного елемента до або після об'єкта, який вживається з даним дієсловом, фразові дієслова відрізняються від простих дієслів. Фразові дієслова – один із найважливіших об'єктів теоретичного вивчення і практичного освоєння англійської мови. Наявність великої кількості різноманітних протилежних думок, та унікальність фразових дієслів, притаманних тільки англійській мові підтверджує необхідність детального вивчення фразових дієслів.

Актуальність проведеного дослідження полягає в необхідності ґрунтовного вивчення й аналізу фразових дієслів в англійській мові; у нагальності встановлення особливостей мовного відображення національного світобачення, під час використання поєднаних між собою лексичних та граматичних особливостей фразових дієслів.

У пропонованій роботі **об'єктом** дослідження виступають фразові дієслова, напр, *to fill in* 'підмінити, замінити', *to give out* 'вийти з ладу, зламатися', *to set up* 'заснувати', *to warm to somebody* 'почати любити, звикнути' та їхні найбільш уживані постпозитивні компоненти в сучасній англійській мові з частотністю вживання у такій послідовності: *up* – 113 лексичних одиниць (23 %), *out* – 109 одиниць (21 %), *in* – 89 одиниць (17 %). *on* – 79 одиниць (15 %), *off* – 45 одиниць (9 %), *down* – 43 одиниці (8 %), *over* – 22 одиниці (4 %), *away* – 17 лексичних одиниць (3 %).

Предметом дослідження є сучасний лінгвістичний статус фразових дієслів в англійській мові.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі статусу фразових дієслів у сучасній лінгвістичній парадигмі англійської мови.

Матеріалом дослідження слугують 517 фразових дієслів сучасної англійської мови, отримані методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел.

2. Результати дослідження

Термін «фразове дієслово» уперше використав англійський граматист Логан Пірсл Сміт в словнику «Words and Idioms», вважаючи фразові дієслова найяскравішою ідіоматичною особливістю англійської мови.

Серед назв, запропонованих для опису таких комбінацій, традиційним став термін фразове дієслово (phrasal verb). Існують і інші терміни для позначення даних поєднань, зокрема: дієслівні фрази (verbal phrases); складені дієслова (compound verbs); мультислівні дієслова (multiword verbs); дієслова з постпозитивами (postpositional verbs); конструкції, що містять дієслово і частку (verb-particle constructions), двослівне дієслово (two-word verb) тощо.

Щодо структури фразового дієслова, більшість лінгвістів дотримуються широкого трактування досліджуваних у цій науковій розвідці одиниць, називаючи фразові дієслова сполуками, до складу яких входять три, але частіше два елементи, перше з яких є дієсловом, друге – постпозитивом. Постпозитивний елемент може бути виражений прийменником або прислівником. Прикладами типових фразових дієслів є *to get through* ‘витримувати’, *to turn on* ‘увімкнути’, *to make up* ‘створювати, вигадувати’, *to keep down* ‘контролювати’ та ін.

Лексичне значення фразового дієслова суттєвою мірою залежить від постпозитива. Саме надання ширшого значення, уточнення і доповнення значень для дієслова-основи і є головною функцією постпозитивних елементів, напр, *to give* ‘давати’ за допомогою постпозитива може мати широке семантичне значення (пор. напр.: *to give up* ‘кидати’, *to give in* ‘поступатися’, *to give out* ‘роздавати’, *to give away* ‘віддавати’).

Яскравою особливістю фразових дієслів є ідіоматичність, що дає змогу називати фразові комбінації стійкими поєднаннями слів, які характеризуються сталим лексичним складом, граматичною будовою і відомим для носія даної мови значенням, що не виводиться зі значень складників даного сполучення. Але ідіоматичність не є основною особливістю, що наштовхує на розмежування фразеологізмів та фразових дієслів, яким лиш притаманні риси фразеологічних одиниць. Тому не слід плутати фразові дієслова зі сталими висловами на зразок *to eat your heart out* ‘бути причиною хвилювання’, які називаються фразеологізмами, та сполучення на кшталт *to depend on* ‘залежати від’, в яких постпозитив належить до додатка, а не до дієслова утворюючи при цьому прийменниковий додаток, а отже дієслово в тому самому значенні може вживатись і без постпозитива. [2, с. 65].

Причина, якою обумовлені труднощі визначення ідіоматичності слугує вплив постпозитивного елементу на основу дієслова. Фразове дієслово може містити первинне значення постпозитивного елементу, асоціативне та / або абстрактне. Наприклад, усім відоме значення прийменника *down* ‘рух спрямований вниз’, значно полегшує спроби зрозуміти значення фразового дієслова, *to come down* ‘впасти й приземлитися на землю’. Та разом із тим, постпозитивний елемент, у силу своєї багатозначності може надавати й інші значення. Адже фразове дієслово може мати інші значення, зокрема значення ‘поїхати в провінцію (зі столиці) або в сторону півдня’, адже на географічній карті південь знаходиться внизу. Таке ж ідейне підґрунтя має значення фразового сполучення *to come down* і *to go down* ‘сісти у в’язницю’, де уставлене відношення суспільства до криміналу як до найнижчого рівня життя, має асоціативні зв’язки. Зосереджуючи увагу на важливості освіти, як невід’ємної частини високого рівня життя, фразове дієслово *to send down (from university)* означає ‘позбавити права вчитись у навчальному закладі’.

У процесі вивчення фразових дієслів принципово важливим є наявність у додаткового компонента (постпозитива) просторового значення. Дана властивість дає можливість приєднання до дієслова з подальшим виникненням абсолютно нового сенсу. Більшість

лінгвістів вважають, що дієслово і постпозитив підлаштовуються один до одного, спочатку збігаючись за одною концептуальною ознакою або низкою ознак, наприклад: наявність значення завершеності або тривалості (дії) в просторі або часі в постпозитивному елементі [3, с. 563].

Аналізуючи дану особливість детальніше, доречно було б зауважити щодо ідіоматичного статусу фразових дієслів. Адже фразові дієслова входять в сучасні фразеологічні словники поруч із іншими фразеологічними одиницями. Дане явище обумовлене зокрема твердженням Тома МакАртура щодо семантики фразового дієслова, яке нагадує фразеологізм, де окремі компоненти втрачають своє індивідуальне значення та набувають нового абстрагованого фразеологічного значення, напр, *to get back at someone* ‘помститись’ [4, с.163]. Та на противагу даному твердженню існує й інша думка граматиста Д. Байбера, що ідіоматичність не завжди присутня серед головних характеристик.

Тож, у колі фразових дієслів традиційно розрізняють поєднання двох видів: фразеологізми та фразові дієслова, яким лише притаманні риси фразеологічних одиниць. Саме тому у сучасній лінгвістиці існує двояке визначення функції фразового дієслова.

На підставі граматичних особливостей, фразові сполучення, компоненти яких за значенням протилежні, можуть виступати синонімами або антонімами, залежно від їхнього постпозитива, напр, *to write down the rule; to put down the rule; to get down the rule; to take down the rule* можуть мати значення ‘записувати правило’. Таким чином, фразові дієслова у складі з однаковим постпозитивом, але з різним дієсловом можуть бути синонімами.

У силу своєї семантичної єдності, фразове дієслово має здатність бути роз’єднаним додатком, або ж приймати додаток в обох позиціях, тобто між дієсловом і постпозитивом або після постпозитива.

Взявши до уваги такі ознаки, як кількість постпозитивів і їхню граматичну сполучуваність, фразові дієслова поділяються на дві групи : сполучення з неперехідним і перехідним дієсловом. Неперехідне дієслово – це дієслово, яке самостійно стоїть в реченні й не потребує після себе додаткових пояснень (об’єкта). У свою чергу перехідне дієслово потребує після себе доповнення (вказівки на об’єкт дії).

Об’єкт, знаходячись у кінцевій позиції має велике семантичне навантаження, тому якщо доповнення не несе нової або важливої інформації, воно розташовується в інтерпозиції. Наприклад, *Call him up or call up him, not his sister* [5, с. 71] ‘Зателефонуйте йому, але не його сестрі’. У випадку якщо об’єкт виражений декількома мовними елементами, то він має займати кінцеву позицію, наприклад, *He put on the coat he had bought in London* [6, с. 41] ‘Він одягнув пальто, яке купив у Лондоні’. Якщо об’єктом є займенник, він розташовується в інтерпозиції, наприклад, *He took his coat and put it on* [6, с. 36] ‘Він взяв своє пальто та одягнув його’.

Відокремлюванність постпозитива від дієслова в мові вживається для вираження смислової відмінності. Слово, замкнуте між дієсловом і постпозитивом, не несе змістовного наголосу, внаслідок чого при відриві постпозитива від дієслова центром висловлювання стає сама дія. На противагу, при об’єднанні постпозитива із дієсловом змістовний наголос падає на додаток, зміст якого знаходиться в центрі уваги мовця.

3. Висновки

Фразові дієслова посідають чільне місце в дієслівній лексиці сучасної англійської мови і є одним із центральних елементів лексичної системи, зважаючи на свою велику функціональність, ідіоматичність та неоднорідність функціонування.

Семантичне наповнення аналізованих сполук може базуватися переважно на первинному значенні дієслова-основи або на переосмисленій семантиці постпозитива, який може доповнювати фразове дієслово семами мети, місця, тривалості, якості, способу дії тощо, незалежно від контексту, виду дієслова чи його стану. Серед фразових дієслів зафіксовані одиниці, які суттєво змінюють своє значення під впливом постпозитива, та такі, постпозитив яких надає лише семантичних відтінків значенні.

Синтаксична сполучуваність фразових дієслів також демонструє значну варіативність: виділяють фразові дієслова, які роз'єднуються додатком, розміщують додаток після постпозитива, або зовсім не мають додатків.

Аннотация. В данном исследовании проведен комплексный анализ лингвистического статуса фразовых глаголов в современной парадигме английского языка. Выяснено, что фразовые глаголы характеризуются идиоматичностью, а их значение не выводится из значений компонентов, составляющих фразовый глагол; анализируемые единицы структурно могут состоять из двух или реже трех элементов; характеризуются значительной вариативностью синтаксической сочетаемости: выделены фразовые глаголы, которые разъединяются дополнением, размещают дополнение после постпозитива, или совсем не имеют дополнения.

Ключевые слова: фразовое глагол, постпозитивный элемент, лексико-грамматические особенности.

Abstract. In this study, a comprehensive analysis of the linguistic status of phrasal verbs in the modern paradigm of the English language is conducted. It was found that phrasal verbs are characterized by idiomatycity, and their meaning is not derived from the meanings of the components of the phrasal verb; the units under analysis structurally may consist of two or less often three elements; characterized by significant variability of syntactic compatibility: there are phrasal verbs which are separated by an object, place an object after their postpositive, or have no object at all.

Key words: phrasal verb, postpositive element, lexical and grammatical features.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Залужна О. О. Лексико-стилістичні та структурно-синтаксичні особливості привативних дієслів в англійській та українській мовах : монографія (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження). Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 316 с. DOI: <http://dx.doi.org/10.31558/mono/2019.978-966-949-161-9>
2. Povey J. Phrasal Verbs and How to Use Them. М. : Высшая школа, 1990. 176 p.
3. Brown L. The New Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles. Oxford University Press, Vol. I, 3840 p.
4. Близнюк О. І., Трибунчик А. М., Харитонов І. К. Phrasal Verbs in Modern English. Педагогічний університет м. Ніжина, 2003. 189 с.
5. Milton J., Evans V. A Good Turn of Phrase. Express Publishing, 2000. 156 p.
6. McArthur T. Oxford Guide to World English. Oxford : Oxford University Press, 2002. 420 p.

УДК 81'373.43:821.111'06-313.2

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У «НОВОМОВІ» ДЖ. ОРВЕЛЛА ЗА РОМАНОМ «1984»

С. М. Яровая, Д. Є. Ігнатенко

Анотация. У статті досліджуються способи утворення okazіоналізмів у «новомові» Дж. Орвелла в романі «1984». Розкрито мету й призначення мови тоталітарного суспільства, описано лексичні класи «новомови» за словниками Дж. Орвелла. У роботі проаналізовано морфологічні й неморфологічні способи творення okazіональних слів. За допомогою кількісного аналізу встановлено, що 90 % okazіоналізмів утворені морфологічними способами, серед яких найпродуктивнішим є складання слів – 31 %, суфіксальний – 26 %, префіксальний – 20 % і аббревіація – 23 %. Частка слів, утворених неморфологічними способами (морфолого-синтаксичним і лексико-семантичним) є незначною – 10 %.

Ключові слова: okazіоналізм, новомова, словотвір, морфологічні й неморфологічні способи словотворення.

1. Вступні зауваження. У сучасних умовах стрімких глобалізаційних змін, збільшення ролі соціальних мереж і комунікацій у формуванні суспільної думки і маніпулювання нею, дослідження принципів побудови новомови у романі Дж. Орвелла «1984» є **актуальним** і в наш час, коли мова швидко змінюється, позбувається різних обмежень і разом з тим активно розвивається okazіональний словотвір. Проблема творення авторських okazіоналізмів залишається не до кінця вивченою, а вивчення okazіоналізмів,